

۱۳ - الدَّرْسُ الثَّلَاثُ عَشَرَ 13. DERS

المَمْنُوعُ مِنَ الصَّرْفِ < غَيْرُ الْمُنْصَرِفِ GAYRİ MUNSARİF İSİMLER

* Munsarif isim, ismin bütün irab özelliklerini alan isim demektir. Gayri Munsarif (Yarım Çekimli) isim ise tenvin almayan ve mecrûr olduğu zaman kesra yerine fetha ile hareke alan isimdir.

* Gayr-i Munsarif isimler, "İsim olanlar", "Sıfat olanlar" ve "Bunların Dışında Diğer İsimler" olmak üzere üçe ayrılmaktadır.

A. Gayri Munsarif: İsim Olanlar غَيْرُ الْمُنْصَرِفِ: مِنَ الْعَلَمِ

1. Muennes Özel İsimler

Dişi varlıklar ve sonunda Tâu't-te'nîs bulunan özel isimler ile ülke, şehir, yer vb. isimler:

مُعَاوِيَةٌ، حَمْرَةٌ، طَلْحَةٌ، فَاطِمَةٌ، سَعَادٌ، زَيْنَبٌ، مَرِيْمٌ، أَسْمَاءُ، كَوْتَرٌ،
لَنْدُنٌ، بَارِيسٌ، بَغْدَادٌ، مَكَّةٌ، أَنْقَرَةٌ، إِصْطَنْبُولٌ،

سَافَرَتْ زَيْنَبٌ إِلَى مَكَّةَ لِأَدَاءِ الْعُمْرَةِ. Zeynep, Mekke'ye umre yapmak için gitti.

زَيْنَبٌ Muennes özel isim. Gayri Munsarif. Tenvin almamıştır.

مَكَّةَ Şehir ismi. Gayri Munsarif. Kesra alamadığı için fetha ile mecrûr olmuştur.

زَارَ مُحَمَّدٌ عَلِيًّا فِي بَيْتِهِ. Mahmud Ali'yi bir evde ziyaret etti.

زَارَ أَحْمَدُ فَاطِمَةَ فِي مَكَّةَ. Ahmed Fatıma'yı Mekke'de ziyaret etti.

زَارَ Fiil. مُحَمَّدٌ Fail. عَلِيًّا Mefûlun bih. Mansûb. بَيْتِهِ Megrûr.

زَارَ Fiil. أَحْمَدُ Fail.(Fiil vezninde) فَاطِمَةَ Mefûlun bih. Mansûb. مَكَّةَ Megrûr (Fetha ile)

2. Yabancı Dillerden Arapçaya Geçen Özel İsimler

إِبْرَاهِيمُ، إِسْمَاعِيلُ، إِسْحَاقُ، يَعْقُوبُ، هَارُونُ، أَيُّوبُ، سُلَيْمَانُ، يُونُسُ، إِدْرِيسُ،
مِيكَائِيلُ، فِرْعَوْنُ،

* Yabancı özel isim olduğu halde, orta harfi sakin olan üç harfli isimler munsariflerdir:

نُوحٌ، جُرْجٌ، لُوطٌ، هُودٌ، عَادٌ

3. Sonunda ان (Kelimenin Aslı Harfi Olmayan) Bulunan Özel İsimler

عُسْمَانُ، رَمَضَانُ، مَرْوَانُ، عِمْرَانُ، شَعْبَانُ، عَدْنَانُ

زِيَادٌ وَ مَرْوَانُ مُهَنْدِسَانِ مِصْرِيَّانِ .

مَرْوَانُ deki ان eki özel isim ekidir. Gayri Munsariftir. مُهَنْدِسَانِ deki ان İkil ekidir.

4. Birleşik Özel İsimler: (El-murekkebu'l-mezcî)

بُورِسَعِيدٌ، بَعْلَبَكُّ، خَضْرَمَوْتُ

بَعْلَبَكُّ مَدِينَةٌ قَدِيمَةٌ فِي لُبْنَانَ . Beg'lebek (Beal Bekk) Lübnan'da eski bir şehirdir.

بَعْلَبَكُّ Birleşik özel isim. Gayri Munsarif. Tenvin almamıştır.

لُبْنَانَ Mecrûr isim. Gayri Munsarif. Kesra alamadığı için fetha ile mecrûr.

5. Veznindeki Özel İsimler:

عُمَرُ، زُحَلٌ، زُفْرٌ، هُبْلٌ، مُضَرٌ

6. Fiil Vezninde Olan Özel İsimler:

أَحْمَدُ، يَزِيدُ، تَغْلِبُ، يَثْرِبُ، تَدْمُرُ، أَسْعَدُ، أَنْوَرُ

Ahmet Yenbu şehrinde mühendis olarak çalışıyor. يَعْمَلُ أَحْمَدُ مُهَنْدِسًا فِي مَدِينَةِ يَنْبَعِ .

أَحْمَدُ kelimesi أَفْعَلُ veyninde özel isim. Fail. Gayri Munsarif. Tenvin almamıştır.

يَنْبَعِ kelimesi يَفْعَلُ veyninde özel isim. Muzâf-un ileyh. Gayri Munsarif. Fetha ile mecrûr.

Ahmet çalışkan bir öğrencidir. (İsim cümlesi) أَحْمَدُ طَالِبٌ مُجْتَهِدٌ .

أَحْمَدُ İsim

Allah'a çokça hamdediyorum. (Fiil cümlesi) أَحْمَدُ اللَّهُ كَسِيرًا .

أَحْمَدُ Fiil

يَزِيدُ رَجُلٌ بَخِيلٌ . Yezid cimri bir adamdır. (İsim cümlesi)

يَزِيدُ عَدَدُ الشُّكَّانِ فِي تُرْكِيَا . Türkiye'de nüfus sayısı artıyor. (fiil cümlesi)

B. Gayri Munsarîf: Sıfat isimler: مِنَ الصِّفَاتِ الْمَمْنُوعُ مِنَ الصَّرْفِ:

1. أَفْعَلُ Veznindeki Sıfat-ı Muşebbeheler ve İsm-i Tafdiller:

أَحْسَنُ Daha iyi أَجْمَلُ Daha güzel أَكْبَرُ Daha büyük
أَحْمَرُ Kırmızı أَبْكَمُ Dilsiz أَصْفَرُ Sarı أَبْيَضُ Beyaz

أَكْبَرُ أَجْمَلُ، أَحْسَنُ، أَكْبَرُ İsmi tafdildir.
أَصْفَرُ، أَحْمَرُ، أَبْيَضُ Sıfat-ı muşebbehedir.

* أَفْعَلُ Vezninde hem sıfat-ı muşebbehe hem de ism-i tafdil olabilir. İsm-i tafdilde muhakkak bir mukayese vardır.

* أَفْعَلُ veznindeki sıfat-ı muşebbeheler, genellikle renk veya bedensel özür bildirirler. Bütün renkler sıfat-ı muşebbehedir.

وَإِذَا حُيِّتُمْ بِتَحِيَّةٍ فَحَيُّوا بِأَحْسَنَ مِنْهَا أَوْ رُدُّوهَا

Size selam verildiği zaman ona daha iyisi ya da aynısı ile karşılık verin.

أَحْسَنُ sıfatı أَفْعَلُ vezninde olduğu için gayr-i munsariftir. Kesra yerine fetha ile mecrûr olmuştur.

لَا فَرْقَ بَيْنَ أَبْيَضٍ وَأَسْوَدَ إِلَّا بِالتَّقْوَى

Beyaz renkli ile siyah renkli arasında takvadan başka fark yoktur.

أَبْيَضٌ muzâf, أَبْيَضٌ muzâf-u ileyhtir, muzâf-u ileyh olduğu için gayr-i munsariftir. Onun için fetha ile mecrûrdur. أَسْوَدٌ Matuf olduğu için mecrûrdur. Gayri munsarîf olduğu için cer alameti fethadır.

* أَفْعَلُ Vezni İsm-i Tafdîl olduğunda muennesi فَعْلَى veznidir:

نُعْمَى، بُشْرَى، كُبْرَى، قُصْوَى، مُسْلَى، حُسْنَى، رُجْعَى، سُكْنَى، لُبْنَى

* أَفْعَلُ Vezni Sıfat-ı Muşebbehe olduğunda muennesi فَعْلَاءُ veznidir:

سَوْدَاءُ، حَمْرَاءُ، صَفْرَاءُ، حَدْبَاءُ، عَرَجَاءُ، صَحْرَاءُ،

2. فَعْلَانُ (Muennesi فَعْلَى) Veznindeki sıfat-ı Muşebbeheler

تَعْبَانُ < تَعْبَى Yorgun غَضْبَانُ < غَضِبَى Kızgın عَطْشَانُ < عَطَشَى Susuz جَوْعَانُ < جَوْعَى Aç

لَا أَنَا مُشْبَعَانٌ وَجَارِي جَوْعَانٌ. Komşum aç iken ben tok olarak uyuyamam.

3. فَعْلُ Veznindeki sıfatlar:

سُفْرٌ، عُمَرٌ، هُبْلُنْ، زُفْرٌ، كُبْرٌ، صُغْرٌ، أُخْرٌ
فَمَنْ كَانَ مِنْكُمْ مَرِيضًا أَوْ عَلَى سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِنْ أَيَّامٍ أُخَرَ.

Sizden kim hasta veya yolcu ise diğer günlerde oruç tutsun.

منْ kelimesi فَعْلُ veyninde gayri munsariftir. أَيَّامٍ kelimesine sıfat olmuştur. أُخَرَ kelimesi Harf-i Ceri tarafından cer edilmiştir. أُخْرٌ sıfat olduğu için mecrûdur. Gayri munsarif olduğu için Fetha ile mecrû edilmiştir.

4. فَعَالٌ ve مَفْعَلٌ veynindeki üleştirme/bölüşürme sayı sıfatları

أَخَادٌ < مَوْحَدٌ Birer ثَنَاءٌ < مَثْنَى İkişer ثَلَاثٌ < مَثَلثٌ Üçer رُبَاعٌ < مَرْبَعٌ Dörder
خُمَاسٌ < مَخْمَسٌ Beşer سُدَّاسٌ < مَسْدَسٌ Altışar سُبَاعٌ < مَسْبَعٌ Yedişer
ثَمَانٌ < مَثْمَنٌ Sekizer تِسَاعٌ < مَتْسَعٌ Dokuzar عَشَارٌ < مَعْشَرٌ Onar

İşçiler fabrikaya üçer üçer, dörder dörder girdiler. دَخَلَ الْعَمَالُ الْمَصْنَعَ ثَلَاثًا وَرُبَاعًا.

Gayri munsarif: Diğler isimler مِنَ الْإِسْمِ مِنَ الصَّرْفِ:

Özel isim ve sıfat olmayan diğler isimlerden gayri munsarif olan isimler:

1. Muntehe'l-cumû Veyninden Olan İsimler صِيغَةُ مُنْتَهَى الْجُمُوعِ.

مَفَاعِلٌ ve مَفَاعِلٌ veynindeki Mukesser çoğul isimler.

* Bu iki veyn فَوَاعِلٌ ve فَوَاعِلٌ şeklinde de söylenmektedir.

Kelimenin ikinci harfinden sonra elif ve eliften sonra iki veya üç harf bulunan Cemî Mukesser isimler:

تَلَامِيذٌ Öğrenciler مَفَاتِيهُ Anahtarlar مَسَاجِدُ Mescitler مَدَارِسُ Okullar
مَصَابِيحُ Lambalar قَدَائِفُ Gülleler قَنَابِلُ Bombalar مَوَاقِعُ Mevkiler

2. Sonunda muennes alameti olan عَا - عِ elif-i maksure bulunan isimler.

Bu elif-i maksure, kelimenin aslı harflerinden olmayıp, sonradan muenneslik alameti olarak eklenmiş olmalıdır. Kelimenin aslından olan elif-i maksure, muenneslik alameti değildir:

بُشْرَى، سَلْمَى، ذِكْرَى، كُبْرَى، صُغْرَى، حُسْنَى،

ذِكْرٌ 'dır. ذِكْرٌ nin kökü ذِكْرٌ dır، سَلْمٌ nin kökü سَلْمٌ dır، بُشْرٌ 'nın kökü بُشْرٌ dır. Bu kelimelerin aslı harfleri içinde elif-i maksure yok. Elif-i maksure kelimeyi muennes yapmak için getirilmiştir.

زُهَيْرُ بْنُ أَبِي سُلْمَى شَاعِرٌ جَاهِلِيٌّ

Zuheyr b. Ebi Sulma bir cahiliye şairidir.

سُلْمَى Muzâf-u ileyh. سُلْمَى Kelimesi sonunda elif-i maksure olduğu için gayr-i munsariftır.

Maksûr isim olduğu için irabı takdiren olur. Sonunda var kabul edilen kesra yerine gelen bir fetha ile mecrûrdur.

3. Sonunda muenneslik alameti olan لَاءُ (elif-i memdûde) bulunan isimler:

صَحْرَاءُ، عُلَمَاءُ، حَمْرَاءُ، أَوْلِيَاءُ

* Elifi memdûde, kelimenin asli harflerinden olmayıp sonradan muenneslik alameti olarak eklenmiş olmalıdır: بناء، سماء، ماء، Bunlar Gayri Munsarif değildir.

نَشَأَ فِي الصَّحْرَاءِ شُعْرَاءٌ وَحُكَمَاءٌ

Çölde bir takım şair ve bilgeler yetişmiştir.

شُعْرَاءٌ ve حُكَمَاءٌ kelimelerin sonlarında elif-i memdûde olduğu için gayri munsariftırlar.

صَحْرَاءُ Kelimesi başına el takısı aldığı için gayri munsarif olmaktan çıkmıştır. Ve kesra ile mecrûr olmuştur.

Gayr-i munsarif isimler iki durumda munsarif olur ve kesra alırlar:

1. ال takısı alırlarsa:

Ancak elif lam takısı aldığı her yerde kesra almak zorunda değildir. Ayrıca onu cer edecek bir harf-i cer olmalı veya muzâf-u ileyh olmalıdır.

يَسْكُنُ الطُّلَّابُ فِي الْمَسَاكِينِ الْجَدِيدَةِ.

Öğrenciler yeni yurtlarda ikamet ediyorlar.

الْمَسَاكِينِ ال aldığı için kesra almıştır.

يَخْرُجُ الطُّلَّابُ مِنَ الْمَدَارِسِ ظُهْرًا. Öğrenciler okullardan öğlen çıkıyorlar.

الْمَدَارِسِ ال takısı aldığı için gayri munsarif olmaktan çıkmış ve kesra ile hareke almıştır.

Muzâf olduğu zaman:

Muzâf olan her yerde mecrûr olmaz. Önünde harf-i cer olmalı veya başka bir muzâfa muzâf-u ileyh olmalıdır.

أَغْلَقَ الْعَامِلُ أَبْوَابَ مَسَاجِدِ الْمَدِينَةِ. İşçi, şehir mescidlerinin kapılarını kapattı.

مَسَاجِدِ Muzâf.